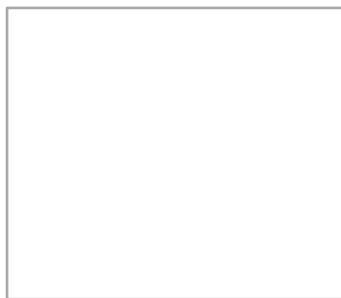
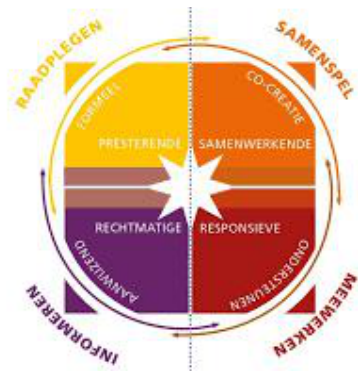

provincie **HOLLAND**
ZUID

Eindrapport Evaluatie participatieprincipes Leerervaringen in de praktijk

Enquêteresultaten van drie onderzochte casus

Definitief versie 1.0
1 december 2020
Provincie Zuid-Holland

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding.....	5
1.1 Onderzoeksverantwoording.....	5
1.2 Respons	6
1.3 Leeswijzer.....	6
2 Scores op de stellingen over de vijf participatieprincipes	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Rode draden	8
2.3 Opvallende verschillen tussen casus op de toepassing van de vijf principes	8
3 Open vragen: cruciale momenten in het participatietraject.....	10
3.1 Rode draden cruciale momenten en opvallende verschillen tussen de casus	10
3.2 Casus Convenant Klimaatadaptief bouwen	10
3.4 Casus Zuid-Holland ontmoet!	11
3.3 Casus Gebiedsproces Broekpolder	11
4 Open vragen: good-practices.....	12
4.1 Rode draden good-practices en opvallende verschillen tussen casus	12
4.2 Casus Convenant Klimaatadaptief bouwen	12
4.3 Casus Zuid-Holland ontmoet!	13
4.4 Casus Gebiedsproces Broekpolder	14
5 Open vragen: verbetermogelijkheden in het participatietraject.....	15
5.1 Rode draden verbetermogelijkheden en opvallende verschillen tussen de casus	15
5.2 Verbetermogelijkheden casus Convenant Klimaatadaptief bouwen	15
5.3 Verbetermogelijkheden casus Zuid-Holland ontmoet!	16
5.4 Verbetermogelijkheden casus Gebiedsproces Broekpolder	17
Bijlage 1: De vijf participatieprincipes en het participatiekompas.....	18
Bijlage 2: Casus beschrijvingen in het kort	20
Casus Convenant Klimaat adaptief bouwen.....	20
Casus Zuid-Holland ontmoet!	20
Casus Gebiedsproces Broekpolder	21
Bijlage 3: Scores en toelichtingen op de onderliggende stellingen	22

Samenvatting

Inleiding

In het kader van haar ambitie om samen met andere partijen te werken aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, heeft de provincie Zuid-Holland een participatievisie geformuleerd met daarin vijf principes die leidend zijn voor de samenwerking tussen provincie en andere partijen (zie bijlage 1). Bij de vaststelling van de visie in Provinciale Staten in 2018 is benoemd dat de visie niet alleen een papieren werkelijkheid moet blijven, maar ook daadwerkelijk in de praktijk vorm dient te krijgen. Een van de afspraken was om na twee jaar tenminste een drietal concrete participatietrajecten te evalueren. De opdrachtgever heeft de Eenheid Audit en Advies (EAA) gevraagd om deze evaluatie uit te voeren voor drie participatietrajecten.

Het doel van het EAA-onderzoek 'Evaluatie participatieprincipes, leerervaringen in de praktijk' is het bieden van inzicht in de wijze van participeren in de provinciale opgaven in de praktijk, om de werking van de participatieprincipes (zie bijlage 1) verder te verbeteren. Hiertoe is een enquête uitgezet onder 161 deelnemers van drie Zuid-Hollandse opgaven, te weten het Convenant Klimaat adaptief bouwen, Zuid-Holland ontmoet! en het gebiedsproces Broekpolder. De enquêteresultaten uit deze drie casus leveren relevante leerinzichten op over het vormgeven van participatie, waar alle opgaven binnen de provincie hun voordeel mee kunnen doen. Gezien de betrekkelijk geringe respons (26%), mag aan de uitkomsten geen algemeen geldende conclusie worden verbonden.

Belangrijkste leerervaringen

Uit het onderzoek komen drie thema's naar voren die cruciaal blijken te zijn voor het toepassen van de participatieprincipes in de praktijk:

1. Een **open houding** van de provincie: het bieden van ruimte voor inbreng en het écht horen van partners in een open en een gelijkwaardig gesprek over zowel inhoud als proces, zijn bepalend voor het commitment. Dit geldt zeker in de startfase.
2. Helderheid over **de scope en organisatie van de participatie**: 'aan de voorkant' het gesprek voeren over belangen, rollen, taken en ieders inbreng; het markeren van de gemaakte afspraken, bijvoorbeeld door ondertekening van een convenant in een samenwerkingstraject of door het geven van een heldere boodschap tijdens een informatiebijeenkomst.
3. Verwachtingenmanagement over de **opvolging** op de langere termijn: aandacht besteden aan de (mogelijkheid tot) opvolging van bepaalde afspraken door de provincie; laten zien wat er gebeurt met de inbreng en initiatieven van partners op termijn. Het geven van duidelijkheid over verschillende rollen van de provincie in de verschillende fases van samenwerking. Bijvoorbeeld bij de vertaling van afspraken vanuit en naar wet- en regelgeving, waarbij de provincie verantwoordelijk is voor de handhaving (de opmerking 'ik benieuwd hoe de medewerking dan nog is en of vergunningen snel afgegeven worden' is hierbij illustratief).

Toepassing participatieprincipes in de praktijk

Uit de enquête komt het beeld naar voren dat de vijf participatieprincipes in de drie onderzochte casus over het algemeen goed worden toegepast. Daarbij wordt aangemerkt dat de antwoorden op de toepassing van de eerste drie participatieprincipes uitgesprokener zijn dan die inzake de laatste twee principes. Voor alle stellingen die gaan over de toepassing van de participatieprincipes, geldt dat 70% van de respondenten het eens is. Slechts in 9% van de gevallen zien de respondenten niet dat de principes worden toegepast en in de overige gevallen (21%) is 'niet van toepassing ingevuld'. De toepassing van de eerste drie principes, die gaan over de basishouding van samenwerken, passende rollen voor de provincie en het waarde hechten aan initiatieven uit de samenleving, wordt door meer dan 85% van de respondenten herkend. De toepassing van de laatste twee principes, te weten het open en gelijkwaardig gesprek (68% eens) en het bieden van een gelijk speelveld voor alle participanten (51% eens) wordt in iets mindere mate herkend. Bij de laatste twee principes is ook vaker 'niet van toepassing' ingevuld (resp. door 23% en 38%).

Cruciale momenten in het participatietraject

In alle drie casus komt naar voren dat de startfase een zeer cruciale fase is geweest in de opgave. Hier worden de verbindingen gelegd, energie aangeboord en betrokkenheid gecreëerd, waardoor partijen aan- of juist afhaken in het verdere traject. Daarnaast wordt het tonen van expliciet commitment door ondertekening van een convenant of een toezegging van een bestuurder relevant bevonden voor het verdere traject. De inbreng van de provincie, in de vorm van een trekkersrol of via facilitering wordt hierbij door partners gewaardeerd en als belangrijke factor gezien voor het verder brengen van de opgaven. Expliciet aandachtspunt is de terugkoppeling ofwel het verwachtingsmanagement van wat er met inbreng en initiatieven gebeurt op de lange termijn.

Good-practices

In alle drie de casus wordt door de respondenten de open houding van de provincie met ruimte voor inbreng gewaardeerd, evenals het samen optrekken vanuit gelijkwaardigheid. Dit geldt ook voor het (mogelijk maken van) kennis uitwisselen met een diversiteit aan partijen. De provinciale inzet van middelen en capaciteit en de invulling van de provinciale rol (trekkersrol of faciliteren) wordt door het merendeel positief geoordeeld. Ook heeft het inzetten van goede (externe) procesbegeleiding met duidelijke afspraken goed gewerkt volgens de respondenten.

Verbeterpunten

De verbeterpunten verschillen per casus. Een paar punten wordt in meerdere casus genoemd, bijvoorbeeld de vraag over de organisatievorm voor de toekomst, wie heeft het trekkerschap of de regie? De wens om te verbreden naar andere doelgroepen wordt ook meermalen genoemd. Tot slot wordt de communicatie over de opvolging en de eventuele medewerking op de langere termijn genoemd als aandachtspunt. Tegelijkertijd wordt ook duidelijkheid verwacht van de provincie over de vertaling van afspraken vanuit en naar wet- en regelgeving.

1. Inleiding

1.1 Onderzoeksverantwoording

In het kader van haar ambitie om samen met andere partijen te werken aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, heeft de provincie een participatievisie geformuleerd met vijf principes die leidend zijn voor de samenwerking tussen provincie en andere partijen (zie bijlage 1). Bij de vaststelling van deze visie in december 2018 in Provinciale Staten, is benoemd dat de visie niet alleen een papieren werkelijkheid moet blijven, maar ook daadwerkelijk in de praktijk vorm dient te krijgen. Om die reden is afgesproken dat de werking van deze principes na een jaar worden geëvalueerd. Dit is reeds gebeurd en in januari 2020 besproken met Provinciale Staten tijdens een lunchbijeenkomst. Samenvattend kwam naar voren dat de PZH op het thema participatie op de goede weg is, maar participatie nog geen gemeengoed is in onze organisatie¹. Er is voldoende ruimte voor verbetering, waaronder het in samenspraak met betrokken partijen een participatie-aanpak ontwerpen en het voeren van het gesprek over rollen. Participatieprincipes komen tot leven in concrete casuïstiek. De afspraak in de participatievisie was voorts om na twee jaar tenminste een drietal concrete participatietrajecten te evalueren. De opdrachtgever heeft de Eenheid Audit en Advies (EAA) gevraagd om deze evaluatie uit te voeren voor drie participatietrajecten.

Het doel van het EAA-onderzoek 'Evaluatie participatieprincipes, leerervaringen in de praktijk' is het bieden van inzicht in de wijze van participeren in de provinciale opgaven in de praktijk, om de werking van de participatieprincipes (zie bijlage 1) verder te verbeteren. De onderzoeksvragen zijn:

1. Hoe is de participatie binnen de casus-opgaven vormgegeven?
2. Wat zijn de leerervaringen bij het al dan niet toepassen van de participatieprincipes?
3. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan om de werking van de participatieprincipes bij toekomstige opgaven verder te verbeteren?

Als methodiek is ervoor gekozen om een drietal casus te onderzoeken. De keuze van deze casus is gebaseerd op de vertegenwoordiging van elk van de kwadranten uit het participatiekompas, fase/momentum in het beleidsproces, verdeling over beleidsthema's en de bereidwilligheid van de betreffende opgaveteams om aan het onderzoek deel te nemen. De gekozen casus zijn: het Convenant Klimaat adaptief bouwen (kwadrant 2/3: raadplegen/samenspel), Zuid-Holland ontmoet! (kwadrant 1/2: informeren/ raadplegen) en het gebiedsproces Broekpolder (kwadrant 4: meewerken).

Het onderzoek is uitgevoerd in de vorm van een enquête. Er is gestart met een drietal intakegesprekken met de casus eigenaren (de behandelend ambtenaren). Op basis van deze gesprekken, de participatieprincipes en een aanvullende documentatie is de vragenlijst voor de enquête opgesteld. Deze omvat stellingen over de mate waarin de participatieprincipes van de provincie Zuid-Holland in praktijk worden gebracht en open vragen over de (leer)ervaringen die zijn opgedaan in de drie voor het onderzoek geselecteerde opgaven (casus) uit verschillende kwadranten. In bijlage 2 is per casus een korte beschrijving van de opgave opgenomen. De namen voor de uitnodiging tot deelname aan de enquête zijn aangeleverd door de behandelend ambtenaren van de drie casus. De antwoorden op de enquêtevragen zijn geanalyseerd op de belangrijkste leerervaringen bij het toepassen van de participatieprincipes. De resultaten zijn beschreven dit rapport.

Gezien de betrekkelijk geringe respons (zie paragraaf 1.2 hieronder), mag aan deze resultaten geen algemeen geldende conclusie worden verbonden. Ook weten we niet in hoeverre deze casus representatief zijn voor alle participatietrajecten van de provincie. Wel leveren de enquêteresultaten inhoudelijk voldoende informatie voor de beantwoording van de onderzoeksvragen en kunnen alle opgaven gebruik maken van de leerervaringen uit de drie onderzochte casus.

¹ Zie GS brief aan Provinciale Staten "Evaluatie participatieprincipes", met kenmerk PZH-2020-725489434

1.2 Respons

De enquête is uitgezet onder 161 deelnemers van bovengenoemde drie Zuid-Hollandse opgaven. 42 van de 161 personen die de enquête hebben ontvangen, hebben de enquête ingevuld, een respons van 26%. Gezien de betrekkelijk geringe respons mag aan de enquêteresultaten geen algemeen geldende conclusie worden verbonden. Wel geven deze resultaten een indicatief beeld. Per casus is de respons als volgt:

	Uitgezet	Ingevuld	Respons	Extern	Intern
Convenant Klimaat adaptief bouwen	113	28	25%	86%	14%
Zuid-Holland ontmoet!	34	8	24%	0%	100%
Gebiedsproces Broekpolder	14	6	43%	83%	17%
Totaal	161	42	26%		

Meer dan 80% van de respondenten uit de casus gebiedsproces Broekpolder en het Convenant Klimaatadaptief bouwen betreffen externen. De respondenten uit de casus Zuid-Holland ontmoet! zijn allen intern. Het was een bewuste keuze om voor deze casus geen externen te enquêteren, aangezien Zuid-Holland ontmoet! al een jaar geleden is afgerond en destijds de externe deelnemers zijn bevraagd over het verloop van het proces. De resultaten uit deze reeds uitgevoerde evaluatie richtten zich niet specifiek op de toepassing van de participatieprincipes en maken daarom geen onderdeel uit van de conclusies in deze rapportage.

Twee derde van het totaal aantal respondenten betreft de opgave Convenant Klimaatadaptief bouwen:

Respondenten	Aantal	% van het totaal
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	28	67%
Zuid-Holland Ontmoet!	8	19%
Gebiedsproces Broekpolder	6	14%
Totaal	42	100%

Mede om deze reden hebben we de analyse merendeels per casus gedaan, en niet over het totaal. De cijfers van de casus Convenant Klimaatadaptief bouwen kunnen het beeld over de andere twee casus vertekenen. Omgekeerd is dit ook het geval.

1.3 Leeswijzer

In bijlage 2 is de vormgeving van de participatie binnen de drie casus beknopt weergegeven (onderzoeksvraag 1). De leerervaringen ten aanzien van de toepassing van de participatieprincipes en cruciale momenten in het participatieproces komen aan de orde in respectievelijk de hoofdstukken 2 en 3 en zijn nader gespecificeerd bijlage 2 (onderzoeksvraag 2). De best-practices (hoofdstuk 4) en de verbetermogelijkheden die respondenten aandragen (hoofdstuk 5) vormen de basis voor de beantwoording van onderzoeksvraag 3.

2 Scores op de stellingen over de vijf participatieprincipes

2.1 Inleiding

In de enquête zijn 15 stellingen opgenomen die de toepassing van de vijf participatieprincipes meten. Hieronder zijn per participatieprincipe en per casus de scores opgenomen. In bijlage 2 zijn de scores verder uitgesplitst naar de onderliggende stellingen. Ook zijn de individuele toelichtingen die de respondenten van de verschillende casus hebben gegeven in de bijlage opgenomen.

		hoogste score	hoogste score	hoogste score
Scores per principe		% (helemaal) MEE EENS	% (helemaal) MEE ONEENS	% NVT
1	De basishouding van de provincie bij het voorbereiden en realiseren van de opgaven is: samenwerken met betrokken partijen! Maar er wordt geen participatieproces gestart als er niets te beïnvloeden valt.	86%	14%	0%
	Convenant Klimaatadaptief Bouwen	89%	11%	0%
	Zuid-Holland Ontmoet!	63%	38%	0%
	Gebiedsproces Broekpolder	100%	0%	0%
2	Of het nu om beleid of uitvoering gaat, de provincie benoemt voor zichzelf de passende rol(len) en de aansluitende vorm(en) van participatie.	90%	4%	6%
	Convenant Klimaatadaptief Bouwen	89%	5%	5%
	Zuid-Holland Ontmoet!	88%	0%	13%
	Gebiedsproces Broekpolder	100%	0%	0%
3	De provincie hecht waarde aan initiatieven uit de samenleving. Per initiatief bekijken we hoe wij ons als provincie daartoe verhouden.	87%	4%	10%
	Convenant Klimaatadaptief Bouwen	89%	0%	11%
	Zuid-Holland Ontmoet!	81%	6%	13%
	Gebiedsproces Broekpolder	83%	17%	0%
4	De architectuur van de participatie wordt in een open en gelijkwaardig gesprek samen met participanten bepaald. - Dit gebeurt bij het maken van het plan van aanpak voor de opgave. - Onderwerpen zijn tenminste: elkaars belangen, rollen, taken, verwachtingen en wat inhoudelijk/financieel wel en niet ter discussie staat of mogelijk is. - Er is respect voor de verschillen in rollen vanwege bijvoorbeeld wettelijke en democratische regels.	68%	10%	23%
	Convenant Klimaatadaptief Bouwen	68%	8%	24%
	Zuid-Holland Ontmoet!	60%	17%	23%
	Gebiedsproces Broekpolder	75%	8%	17%
5	De inzet van de provinciale medewerker en bestuurder beoogt een gelijk speelveld voor alle participanten. - Het proces, informatiedeling en terugkoppeling zijn transparant en te begrijpen (geen jargon). - Besluitvormingsprocedures zijn vooraf, op begrijpelijke wijze, inzichtelijk. - Wanneer er geheime informatie is dan worden hierover goede afspraken gemaakt. - Naar de deelnemers wordt gecommuniceerd hoe hun input het besluit heeft beïnvloed	51%	11%	38%
	Convenant Klimaatadaptief Bouwen	55%	12%	33%
	Zuid-Holland Ontmoet!	47%	3%	50%
	Gebiedsproces Broekpolder	33%	21%	46%
TOTAAL ALLE STELLINGEN		70%	9%	21%
	Convenant Klimaatadaptief Bouwen	72%	8%	20%
	Zuid-Holland Ontmoet!	63%	11%	26%
	Gebiedsproces Broekpolder	70%	11%	19%

2.2 Rode draden

Voor alle stellingen die gaan over de toepassing van de vijf participatieprincipes, geldt dat 70% van de respondenten het eens is. Dat betekent dat de participatieprincipes grotendeels in de praktijk worden toegepast. Slechts in 9% van de gevallen zien de respondenten niet dat de principes worden toegepast. In 21% van de gevallen hebben respondenten bij de stellingen 'niet van toepassing ingevuld'. De gemiddelde scores over het totaal zijn in grote lijnen vergelijkbaar met de totaalscores per individuele casus. Wel zijn er verschillen per participatieprincipe.

De toepassing van de eerste drie principes, die gaan over de basishouding van samenwerken, passende rollen met bijbehorende participatievorm en het waarde hechten aan initiatieven uit de samenleving, wordt door meer dan 85% van de respondenten herkend.

De toepassing van de laatste twee principes, te weten het open en gelijkwaardig gesprek (68%) en het bieden van een gelijk speelveld voor alle participanten (51%) wordt in iets mindere mate herkend. Bij deze laatste twee principes is vaker 'niet van toepassing' ingevuld (resp. door 23% en 38%).

Wat hierbij opvalt in de onderliggende stellingen bij principe 4 (open en gelijkwaardig gesprek, zie bijlage 2) is dat participatie in alle casus wel degelijk onderwerp van gesprek is tijdens het opstellen van het plan van aanpak, maar dat niet alle respondenten betrokken zijn geweest bij het opstellen van het plan van aanpak. Zij hebben om die reden 'niet van toepassing' ingevuld. Het gesprek over wat inhoudelijk en financieel wel en niet ter discussie staat is ten dele gevoerd, of is niet van toepassing bevonden. Wel wordt door het merendeel van de respondenten in alle casus respect ervaren voor elkaars rollen en belangen (>67%).

Als we naar de onderliggende stellingen kijken bij principe 5 (gelijk speelveld), valt op dat de provincie volgens de meeste respondenten besluitvormingsprocedures vooraf (op begrijpelijke wijze) inzichtelijk heeft gemaakt, of dat (provinciale) besluitvormingsprocedures niet van toepassing waren. Het merendeel van alle respondenten heeft niet van toepassing ingevuld bij de stelling over het omgaan met geheime informatie, omdat er geen sprake was van geheime informatie. Overigens is het merendeel van de respondenten van mening dat de communicatie vanuit de provincie over het proces, de informatiedeling en terugkoppeling, transparant en te begrijpen is.

2.3 Opvallende verschillen tussen casus op de toepassing van de vijf principes

De casus Broekpolder scoort 100% eens op de eerste twee principes (1: samenwerking is basishouding en 2: passende participatievorm) en het Convenant Klimaatadaptief bouwen scoort relatief hoog (89%) op principe 3 (het waarde hechten aan initiatieven). Bij de casus Zuid-Holland ontmoet! valt het hogere percentage '(helemaal) mee oneens' op bij het eerste principe. De verklaring die hiervoor wordt gegeven door alle (interne) respondenten, is dat de basishouding van onderlinge samenwerking binnen de provincie niet altijd zichtbaar is. Bij het Convenant Klimaatadaptief bouwen wordt bij het tweede principe door 11% van de respondenten aangegeven dat zij het (helemaal) oneens zijn met de stelling 'de rol van de provincie in deze opgave is mij duidelijk'. Bij de overige casus is dit 0%.

Bij principe 4 (open en gelijkwaardig gesprek) valt wederom de hoge (helemaal) eens score van Gebiedsproces Broekpolder op, en zien we dat de casus Zuid-Holland ontmoet! wat lager scoort. Een respondent licht toe: Zuid-Holland Ontmoet! was eerder College Tour. Voor dit project waren gemeenten gevraagd voor input hoe de kennismakingen eruit konden zien. Uiteindelijk is met Zuid-Holland ontmoet! het tegenovergestelde gedaan met hun wensen. In de casus Zuid-Holland ontmoet! is het gesprek over de vormgeving van participatie volgens de (alleen interne) respondenten dan ook niet altijd open en gelijkwaardig ervaren. Ook gesprekken over belangen, rollen en taken hebben in deze casus in mindere mate plaatsgevonden. Dit laatste is mogelijk ook te relateren aan verschillen in aard van de casus (Zuid-Holland ontmoet! was een eenmalig evenement).

Bij principe 5 (gelijk speelveld) zien we dat bij de casus Convenant Klimaatadaptief Bouwen relatief gezien meer (helemaal) eens gescoord wordt en bij Broekpolder meer (helemaal) oneens. Als we naar de onderliggende stellingen kijken, valt op dat het merendeel van de respondenten aangeeft dat de communicatie vanuit de provincie over het proces, de informatiedeling en terugkoppeling transparant en te begrijpen is (zie bijlage 2). Bij de casus Convenant Klimaatadaptief Bouwen is 75% het (helemaal) eens met de stelling, maar geeft 18% aan het (helemaal) niet eens te zijn met deze stelling omdat informatie lastig vindbaar of moeilijk te begrijpen was. Bij Broekpolder was de helft het (helemaal) eens met de stelling en heeft de andere helft niet van toepassing ingevuld. De meningen zijn wat verdeeld bij de stelling: 'de provincie heeft teruggekoppeld hoe (mijn) input de provinciale besluitvorming heeft beïnvloed' (zie bijlage 2). Bij Broekpolder is 'niet van toepassing' of '(helemaal) oneens' ingevuld. Mogelijk is dat te verklaren uit het feit dat (nog) geen provinciale besluitvorming aan de orde is bij Broekpolder. Bij de andere twee casus is rond de 60% van de respondenten het (helemaal) eens en heeft een aanzienlijk deel (Zuid-Holland ontmoet! 25% en Klimaatadaptief bouwen 32%) niet van toepassing ingevuld.

3 Open vragen: cruciale momenten in het participatietraject

Vraag 1: Wat was voor u het meest cruciale moment in dit participatietraject en waarom?

Vraag 2: Beschrijf de situatie waarin dit moment zich voordeed:

Wat gebeurde er?
Welke consequenties had dit?
Wat vond u ervan?
Hoe heeft u gereageerd en waarom?

3.1 Rode draden cruciale momenten en opvallende verschillen tussen de casus

Hoewel deze drie casus verschillende achtergronden, thema's en aanpak kennen, komt in alle drie naar voren dat de startfase een zeer cruciale fase is geweest in de opgave. Hier worden de verbindingen gelegd, energie aangeboord en betrokkenheid gecreëerd, waardoor partijen aan- of juist afhaken in het verdere traject. Verder wordt het tonen van expliciet commitment door ondertekening van een convenant of een toezegging van een bestuurder relevant bevonden voor het verdere (participatie)traject. De inbreng van de provincie, in de vorm van een trekkersrol of via facilitering wordt gewaardeerd en als belangrijke factor gezien voor het verder brengen van de opgaven (Broekpolder en Convenant Klimaatadaptief bouwen). Expliciet aandachtspunt is de terugkoppeling ofwel het verwachtingsmanagement van wat er met inbreng en initiatieven gebeurt op de lange termijn (met name genoemd in de casus Zuid-Holland ontmoet!).

De startfase bij Klimaatadaptief bouwen en Broekpolder zijn positief ervaren. Bij Zuid-Holland ontmoet! waren de verwachtingen in de startfase anders dan later in het traject is gerealiseerd. Expliciet commitment was bij Zuid-Holland ontmoet! naar de aard van de participatie (informerende, raadplegen) niet aan de orde. Dit was wel het geval bij Klimaatadaptief bouwen en Broekpolder.

Participatieprincipe 2 (de provincie benoemt voor zichzelf de passende rollen en daarbij behorende aansluitende vormen van participatie), is zichtbaar in alle 3 de casus. Bij Klimaatadaptief bouwen wordt de trekkersrol van de provincie gewaardeerd, bij Broekpolder juist de faciliterende rol.

3.2 Casus Convenant Klimaatadaptief bouwen

Door meerdere respondenten wordt de startfase genoemd als cruciaal. Dit is het moment waarop verbindingen worden gelegd, geïnspireerd wordt, gemeenschappelijke belangen inzichtelijk worden gemaakt en deelnemers al dan niet aan- of afhaken. De investering door de provincie in de startfase bleek cruciaal: inspirerende presentaties, het écht horen van partners en weer verbindingen leggen tussen verschillende partners werd zeer gewaardeerd en leidt tot betrokkenheid.

De toetreding tot het convenant / ondertekenen van het convenant wordt ook door veel respondenten genoemd. Hier wordt commitment zichtbaar, maar het dient voor een aantal organisaties ook als wake-up call, als bewustwording, om dit thema verder te brengen in de interne organisatie. Het trekkerschap en de initiatieven van de provincie hierbij worden gewaardeerd, als ook de open houding en verbindende kracht wordt gezien.

Het creëren van draagvlak door de inbreng van alle partijen te verzamelen wordt positief gewaardeerd. Cruciaal lijkt het maken van afspraken over intenties, rollen, taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden en posities, ook in de werkgroepen. Aandachtspunten hierbij zijn het maken van duidelijke afspraken over verantwoordelijkheden in de werkgroepen, het geven van een toelichting bij het toesturen van het convenant en het wegnemen van aannames in de startfase.

3.4 Casus Zuid-Holland ontmoet!

Het besluit van GS om de regionale kennismakingtour (met meerdere kleinere bijeenkomsten) te vervangen voor 2 grote bijeenkomsten is door meerdere respondenten benoemd als cruciale gebeurtenis. De eerdere (regionale) opzet van de bijeenkomsten was in samenspraak met gemeenten tot stand gekomen en veel gemeenten hadden aangegeven geen grote provinciale bijeenkomsten te willen. De ambtenaren in het opgaveteam waren dan ook niet blij met dit besluit. Gevolg hiervan is geweest dat er herstelwerk moest worden gedaan richting gemeenten. Hoe dat ontvangen is bij de gemeenten is niet onderzocht. Daarnaast geven respondenten aan dat GS op deze manier minder gevoel kon krijgen bij de problematiek van individuele gemeenten en regio's.

Ook de terugkoppeling van de input uit de sessies richting de deelnemers is door meerdere respondenten benoemd als belangrijk moment. Daarin wordt duidelijk wat we doen met de inbreng van de stakeholders. De terugkoppeling aan de deelnemers vond plaats via de afdelingssecretarissen in plaats van de collega's die de sessies hebben begeleid. Daarnaast is de opzet van de terugkoppeling op het laatste moment veranderd. In eerste instantie was het idee om op elke vraag of idee een reactie te geven, maar dit bleek in de praktijk niet doenlijk. Er was veel input en de relevantie raakte uit het oog. Besloten is toen om een algemene terugkoppeling te geven per thema. Deze zaken hadden invloed op de kwaliteit van de terugkoppeling. De terugkoppeling bleef hangen in vaagheden en ook de vervolgstappen (hoe houden we dit vast?) waren niet duidelijk. Het blijkt lastig om de lange termijn gevolgen van een participatietraject in beeld te krijgen.

3.3 Casus Gebiedsproces Broekpolder

De hierna genoemde opmerkingen zijn alle één maal benoemd. De bereidheid van de PZH om kennis en menskracht in te brengen wordt als cruciaal en positief ervaren en zorgt ervoor dat de overheid als serieuze partner wordt gezien. De toezegging van de gedeputeerde om medewerking te verlenen is dan ook goed ontvangen. De medewerking alsmede de ondersteuning die verleend wordt in het vooroverleg (voor de informatieavonden met alle betrokkenen) worden zeer gewaardeerd en leveren op dat iedereen meer kansen gaat zien. Ook de kantinegesprekken met de glastuinbouw en regelmatige overleggen met de werkgroep zijn volgens een respondent belangrijk; iedereen heeft hierbij de mogelijkheid en het gevoel om vrij te kunnen spreken. De terugkoppeling van de opbrengst aan het einde van de eerste droombijeenkomst is ook genoemd als belangrijk moment. Volgens de respondenten zorgen bovenstaande zaken voor een goede start, commitment en energie om op deze weg verder te gaan.

4 Open vragen: good-practices

Vraag 3: Wat heeft goed gewerkt in dit participatietraject en waarom?

4.1 Rode draden good-practices en opvallende verschillen tussen casus

In alle drie de casus wordt de open houding van de provincie, met ruimte voor inbreng, genoemd als good-practice. Het samen optrekken vanuit gelijkwaardigheid wordt gewaardeerd door de partners. Dit geldt ook voor het (mogelijk maken van) kennisuitwisseling met diverse partijen. De inzet van middelen en capaciteit en de invulling van de provinciale rol (trekkersrol of faciliteren) wordt positief gewaardeerd. Tot slot heeft het inzetten van goede (externe) procesbegeleiding met duidelijke afspraken ook goed gewerkt volgens de respondenten.

Een duidelijke organisatie, goede procesafspraken en onafhankelijke procesbegeleiding zijn alleen genoemd als good-practice bij het Convenant Klimaatadaptief bouwen. Bij Broekpolder worden deze aspecten niet genoemd, mogelijk is dat gezien de rol van de provincie (meewerken) minder van belang of komt het doordat de casus Broekpolder zich nog niet in de uitvoeringsfase bevindt. Bij Zuid-Holland ontmoet! zijn procesafspraken en onafhankelijke begeleiding gezien de participatievorm (informereren, raadplegen) ook minder van toepassing. Het gebruik van veel verschillende (digitale) vormen van informatiedeling is alleen bij Zuid-Holland ontmoet! genoemd en past hier wellicht ook beter (informereren, raadplegen) dan bij een casus als Broekpolder, waar de provincie een meewerkende rol heeft.

Hieronder, in de paragrafen 4.2, 4.3 en 4.4 zijn de antwoorden van de respondenten op de vraag naar good-practices letterlijk opgenomen en door de onderzoekers geclusterd naar thema's.

4.2 Casus Convenant Klimaatadaptief bouwen

Open houding met ruimte voor inbreng

- De open houding van de provincie
- De open lijnen
- Afstemming in een open proces
- De open en oprechte houding maakt het gemakkelijk om aan te sluiten.
- Open gesprekken (*intern*),
- Heel veel mensen in vroeg stadium betrokken. Niemand voelt zich buitengesloten of niet gehoord. Knap gedaan. Steeds benoemd dat er ruimte is voor eigen inbreng. Daar werd ook altijd wat mee gedaan.

Kennis delen en gezamenlijk optrekken

- Een aanpak waarin we gezamenlijk optreden om inhoud en proces aan elkaar te verbinden. Op procesmatig vlak hebben we veel aan betrokkenheid van de PZH en op inhoudelijk vlak doen we aan kennisdeling binnen het convenant.
- Veel kennis gebruikt van de verschillende partners en onder andere gemeente Den Haag als pilotgemeente gebruikt voor praktijk voorbeelden.
- Kennis uitwisselen, netwerken
- De manier van samenwerking. Er is inhoudelijke kennis van veel externe (markt)partijen benut en er was budget om dit goed te benutten, daardoor sprake van gelijkwaardigheid.
- De netwerkfunctie, heeft meer onderling begrip gegeven, en iets meer inzicht in de feitelijke stand van zaken van nieuwbouw.
- De bijeenkomsten waarin verschillende producten werden uitgewerkt. Ook dat er zoveel verschillende groepen meedoen: het is niet alleen de overheid. Daardoor krijg je begrip voor elkaar
- Sprintsessies, samen de klokken gelijk zetten (*intern*).
- Goede samenwerking op bestuurlijk en ambtelijk niveau

Duidelijke trekkersrol en consistente lijn

- De duidelijke trekkersrol met ook financiële steun voor de organisatie van de PZH. Kennis werd bij elkaar gehaald, maar organisatie capaciteit is door de PZH geregeld, en dat was nodig op dat moment.
- Consistente lijn. Veel aandacht en energie om partijen te betrekken/vast te houden. Veel capaciteit (tijd en kwaliteit) bij kernteam
- De provincie had een externe partij ingeschakeld om het proces te regisseren. Daardoor was er een duidelijk aanspreekpunt die proactief afgesproken acties oppakte, navroeg en vragen beantwoordde. Er was dus voldoende capaciteit en goede, centrale inzet.

Duidelijke organisatie en goede procesafspraken

- Organiseren van duidelijke procesorganisatie, welke inhoudelijk onafhankelijk was, en alleen verantwoordelijk is/was voor procesresultaat (intern).
- Veel gehad aan goede procesafspraken in het begin (intern)

Onafhankelijke en goede procesbegeleiding

- Inhuur van een extern bureau. Om de vaart er in te houden en deelproducten op te leveren.
- &Flux begeleid het project ook op zeer inspirerende wijze. Ook de online bijeenkomsten zijn goed georganiseerd en zorgen dat je er bij blijft
- Door de inzet van Flux was de provincie niet altijd even duidelijk zichtbaar, daardoor werd het juist een objectief proces, is een goede zaak geweest

Overig

- De presentatie van financieringsmogelijkheden op het gebied van klimaatadaptatie
- Heb zelf een plan van aanpak opgesteld voor de interne organisatie voor het inbedden op strategisch, tactisch en operationeel niveau.

4.3 Casus Zuid-Holland ontmoet!

Open houding met ruimte voor inbreng

- De open houding, de stellingen zonder goed of fout en de bereidheid om naar elkaar te luisteren en van elkaar te leren.
- Open opstelling van de provincie tijdens de bijeenkomsten
- Goodwill door te laten zien dat college bereid is om inbreng serieus te nemen

Betrekken van / samenwerken met partners

- Vroeg betrekken en meenemen van de diverse deelnemers.
- In College Tour: werd op prijs gesteld dat gemeenten werden betrokken bij de opzet van de bijeenkomsten
- In College Tour: werd op prijs gesteld dat er eerst het plan lag dat GS op korte termijn bij alle gemeenten kwam samenwerken.

Goede organisatie en terugkoppeling

- De bijeenkomsten waren prima.
- Veel energie in de zaal, interactieve workshops, helemaal met eigen mensen georganiseerd, veel aanwezigen, veel positieve feedback tijdens de bijeenkomsten
- Duidelijk proces wanneer participanten welke informatie zouden ontvangen.
- Het venijn zat in de staart, de terugkoppeling. Wat daarin goed heeft gewerkt dat we ons niet tevreden hebben gesteld met de antwoorden maar binnen de aanwezige mogelijkheden er veel meer hebben uitgehaald.

Diverse vormen van (ook digitale) participatie

- Verschillende manieren van participeren waren mogelijk (bijeenkomst workshops, bijeenkomst markt, telefoon, mail en alle sociale media kanalen.

- Mensen digitaal betrekken bij ons nieuwe coalitieakkoord en menselijk opstellen, benoemen dat we hun hulp nodig hadden voor het samen #elkedagbeter maken van onze provincie.

4.4 Casus Gebiedsproces Broekpolder

Open houding met ruimte voor inbreng

- Eerlijk en open naar elkaar zijn
- Een positieve opstelling van iedereen werkt motiverend
- De gelijkwaardigheid van partijen en de gebruikte Groene Cirkel methodiek (intern)

Kennis delen en gezamenlijk optrekken

- Kennis toepassen van participatie PZH in andere gebiedsprocessen. Toepassen van succesfactoren helpt in het draagvlak voor het te kiezen pad en positie PZH in het proces
- Ook inhoudelijk is er zeer veel kennis aanwezig waar we veel van leren.

Overig

- Alles
- zie hierboven

5 Open vragen: verbetermogelijkheden in het participatietraject

Vraag 4: Wat zijn verbetermogelijkheden, en waarom?

5.1 Rode draden verbetermogelijkheden en opvallende verschillen tussen de casus

De verbeterpunten verschillen behoorlijk per casus, en een aantal zaken wordt in meerdere casus genoemd. De vraag over de organisatievorm voor de toekomst, wie heeft het trekkerschap / de regie wordt zowel bij Broekpolder als bij het Convenant Klimaatadaptief bouwen gesteld. De wens om te verbreden naar andere doelgroepen wordt zowel bij Zuid-Holland ontmoet als bij het Convenant Klimaatadaptief bouwen genoemd. Ook wordt de communicatie over de opvolging (Zuid-Holland ontmoet!) en de eventuele medewerking op de langere termijn genoemd als aandachtspunt: in hoeverre gaat de provincie ook mee in de uitvoering, als het op vergunningverlening aan komt? (gebiedsproces Broekpolder). Tegelijkertijd wordt ook duidelijkheid verwacht van de provincie als het gaat om het vertalen van afspraken vanuit en naar wet- en regelgeving (Convenant Klimaatadaptief bouwen).

Het aantal verbetermogelijkheden dat wordt aangedragen bij de casus Convenant Klimaatadaptief bouwen springt er bovenuit. Dit wordt enerzijds verklaard door het grotere aantal respondenten (28) ten opzichte van de andere twee casus (8 en 6 respondenten). Bij het geringe aantal suggesties voor de casus Broekpolder speelt mogelijk een rol dat het gebiedsproces zich nog niet in de uitvoerende fase bevindt. Hieronder, in de paragrafen 5.2, 5.3 en 5.4, zijn de antwoorden van de respondenten op de vraag naar verbetermogelijkheden letterlijk opgenomen en door de onderzoekers geclusterd naar thema's.

5.2 Verbetermogelijkheden casus Convenant Klimaatadaptief bouwen

Sturing en duidelijkheid vanuit de provincie

- Door grote drukte en tijdelijke beperkingen in capaciteit vanuit PZH was regie en sturing op een bepaald moment (te) beperkt. Zeer begrijpelijk overigens.
- Eerder structuur aanbrengen in de werkgroepen. Wat zijn de rollen, momenten voor inbreng, wanneer in een grote groep en wanneer klein comité. Werd uiteindelijk zeker gedaan, maar had iets eerder in het traject gemogen.
- Ik stapte in een rijdende trein. Vond het lastig om inzicht te krijgen in informatie die er lag en de rolverdeling.
- Meer sturen/trechters in de voortgang, lijkt soms alle kanten op te gaan.
- We worden als corporaties voortdurend door allerlei partijen bestookt met dingen die we moeten. De waarde, laat staan de meerwaarde, van dit initiatief van de provincie (hoezo, de provincie!?) was volslagen onduidelijk.

Inhoud: wet en regelgeving

- Meer begrip van de praktijk, invloed bestaande wetgeving en werking watertoets bij nieuwbouw. Dan zullen velen erachter komen dat veel van hun veronderstellingen en aannames onjuist zijn. En dan kan er beter worden gestuurd op wat er dan verbeterd moet worden.
- het convenant Klimaatadaptief bouwen is nu nog vrijwillig: de maatregelen zouden eigenlijk vastgelegd moeten worden in wet- en regelgeving om te zorgen voor een klimaatbestendige werk- en woonomgeving. En eerlijke concurrentie (omdat het convenant niet overal van toepassing is, zijn de bouwkosten verschillend per gemeente)
- Meer duidelijkheid over hoe de eisen ook opgepakt gingen worden door de PZH zelf. Normering en prestatie-eisen waren heel belangrijk, maar daarna werd de volledige bal weer bij de gemeentes gelegd. Terwijl veel kleinere gemeentes de expertises niet hebben. Het traject nu met het verspreiden en delen van de kennis en ervaringen is daarom ook heel goed, maar er kan vanuit de PZH een

sterkere eis worden neergezet in de eigen regelgeving, dat gemeentes er naar moeten kijken. (Weet momenteel niet wat de huidige status en inhoud is van het PZH beleid hierop)

Bestuurlijke lijnen

- Lijn naar het bestuurlijke en hoger managementtraject had eigenlijk meer tijd nodig.
- Bestuurlijk lijnen kort houden. Niet voortdurend gebeurd.

Organisatie, financiën en capaciteit

- Met betrekking tot het proces moeten we op zoek naar een trekker/organisatievorm waardoor het tot nu toe opgebouwde niet verloren gaat, we moeten echt doorzetten!!!
- Meer inzet en tijd vanuit deelnemers. Zou kwaliteit producten en toepassing vergroten. Gevaar bestaat dat het bij goede bedoeling blijft als er geen vervolg aan wordt gegeven.
- Het lijkt met name te stikken op de financiën.
- Bijeenkomsten waren soms wat lang

Verbreding naar andere doelgroepen

- de boodschap is bij de primaire doelgroep wel bekend en het merk is ook bij deze groep bekend, ik zou vanaf nu ook richten op de secundaire doelgroep de gebruikers/consumenten /bewoners, anders gaan de mooie resultaten verloren in onwetendheid en naïviteit.
- De opgave is toe aan next step, niet zozeer inhoudelijk maar vooral qua groepsgrootte. Dat gebeurde gedeeltelijk al tijdens de afgelopen fase. Hoe houden we de vaart erin terwijl de groep groeit en wisselt? (intern)

Verdieping / afstemming binnen gecommiteerde organisaties

- Ik zoek naar mogelijkheden om mijn organisatie in bredere zin te betrekken op inhoudsniveau. Kant en klare informatie over klimaatadaptatie binnen bestemmingsplannen, bouwvoorschriften etc. Nu is er intern nog te weinig bewustwording over de mogelijkheden. Daarnaast zou ik graag zien dat ontwikkelaars die zich hebben gecommiteerd aan het convenant, zich hier in de praktijk ook op voorhand mee profileren. Zowel gemeente als ontwikkelaars kunnen dus nog stappen zetten.
- Nog werk te doen om afspraken in concrete projecten te laten landen (intern)
- Andere afdelingen provincie soms moeilijk aan te haken (intern)
- Bouwen is een integraal onderwerp, raakt vele andere opgaven, m.n. Water en klimaat. En integrale opgaven vragen, eisen, integraal bestuur. Blijf dus zorgen voor onderlinge afstemming op inhoud.

Overig

- Ga zo door

5.3 Verbetermogelijkheden casus Zuid-Holland ontmoet!

Inhoudelijk over de opzet

- Kwaliteit van de themamarkten was sterk verschillend, erop letten dat dit verder gaat dan het ventileren van bekende standpunten.
- Gezien het verschil in kennisniveau tussen de deelnemers waren de stellingen algemeen, abstract en erg op hoofdlijnen. Bij specifieke trajecten helpt het om dit aan te scherpen. Zowel in uitnodiging (wie neemt deel) als in de diepte van de vragen.

Terugkoppeling en opvolging

- Aandacht voor opvolging en/of vasthouden relatie ook nadat de terugkoppeling was geweest.
- Nadenken over de lange termijn gevolgen nadat een traject/project is afgerond. Wat wordt er nog met de resultaten gedaan, vindt er nog een evaluatie plaats (ja dus, deze enquête :)), maar ook inhoudelijk gezien?
- Het is vooral blijven oefenen, doen. Handig om aan de voorkant het gesprek aan te gaan wat aan de achterkant wordt verwacht en wat men nodig heeft om aan het einde te voldoen aan de verwachtingen.

- Terugkoppeling beter doordenken vanaf het begin, betrokkenen (afdelingssecretarissen in dit geval) daarin meer meenemen. Event had van de hele organisatie kunnen (moeten?) zijn, was nu alleen van de betrokkenen. Terwijl het toch een belangrijk GS event was.
- We zijn onvoldoende trots op elkaar in onze organisatie en weten ook onvoldoende van elkaar welke mooie dingen we neerzetten met elkaar. Zonde! Zou leuk zijn als dit een vaste rubriek is op binnenplein: klimaatakkoord getekend door 400 organisaties - goed gedaan Astrid de Wit en team Klimaat bijv. Als een soort banner. Leuk toch?!

Verbreding naar andere doelgroepen

- Andere manieren zoeken om andere doelgroepen te betrekken
- Veel meer het gesprek aan met de 'gewone inwoner'. nu waren er voornamelijk partners en bestuurders, maar dat is geen afspiegeling van de maatschappij. Tante Sjaan 3 hoog in Rotterdam Zuid is juist degene die moet weten wat we hoor kunnen doen., aanwezigen waren al aardig op de hoogte.

Overig

- Duidelijkere stellingname van GS waar we met het project staan in het participatiekompas
- Sommige aanwezigen met minder netwerken waren wat verloren op de bijeenkomsten.

5.4 Verbetermogelijkheden casus Gebiedsproces Broekpolder

- Ik ben wel afwachtend of ik zo positief blijf, want als er echte keuzes gemaakt gaan worden en we willen over gaan tot uitvoering, ben ik benieuwd hoe de medewerking dan nog is en of vergunningen snel afgegeven worden. In dit project kan de provincie samen met gemeente Westland laten zien dat het ook anders kan.
- In een bottom-up proces is het lastig te bepalen wie regie heeft op het proces en dit bewaakt.
- Medewerking door ondertekening van convenant

Bijlage 1: De vijf participatieprincipes en het participatiekompas

De vijf participatieprincipes

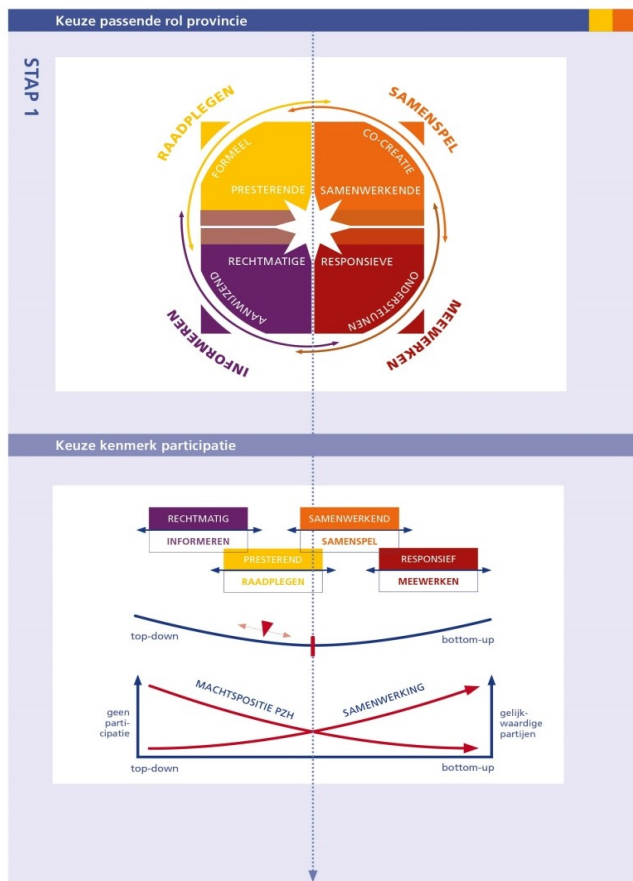
De principes zijn voor Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten de leidraad voor participatie en bieden duidelijkheid voor partners en inwoners over de inzet van de provincie bij participatie. Doel is het samenwerken aan een slimmer, schoner en sterker Zuid-Holland te verbeteren; met meer vertrouwen, betrokkenheid en draagvlak. Om zo tot betere voorstellen te komen. Op grond van praktijkervaringen zullen na verloop van tijd bijstellingen nodig zijn. Dat hoort bij een serieus proces van professionalisering. De werking van de principes wordt na een jaar geëvalueerd.

- 1. De basishouding van de provincie bij het voorbereiden en realiseren van de opgaven is: samenwerken met betrokken partijen! Maar er wordt geen participatieproces gestart als er niets te beïnvloeden valt.*
- 2. Of het nu om beleid of uitvoering gaat, de provincie benoemt voor zichzelf de passende rol(len) en de aansluitende vorm(en) van participatie.*
- 3. De provincie hecht waarde aan initiatieven uit de samenleving. Per initiatief bekijken we hoe wij ons als provincie daartoe verhouden.*
- 4. De architectuur van de participatie wordt in een open en gelijkwaardig gesprek samen met participanten bepaald.*
  - a. Dit gebeurt bij het maken van het plan van aanpak voor de opgave.*
  - b. Onderwerpen zijn tenminste: elkaars belangen, rollen, taken, verwachtingen en wat inhoudelijk/financieel wel en niet ter discussie staat of mogelijk is.*
  - c. Er is respect voor de verschillen in rollen vanwege bijvoorbeeld wettelijke en democratische regels.*
- 5. De inzet van de provinciale medewerker en bestuurder beoogt een gelijk speelveld voor alle participanten.*
  - a. Het proces, informatiedeling en terugkoppeling zijn transparant en te begrijpen (geen jargon).*
  - b. Besluitvormingsprocedures zijn vooraf, op begrijpelijke wijze, inzichtelijk.*
  - c. Wanneer er geheime informatie is dan worden hierover goede afspraken gemaakt.*
  - d. Naar de deelnemers wordt gecommuniceerd hoe hun input het besluit heeft beïnvloed*

Uit: Participatienotitie (december 2018)

Het participatiekompas

Instrument keuze participatie bij pzh-opgaven

Werkwijze

■ Kies voor de rol van de provincie die het meest van toepassing is voor de voorliggende opgave. Een kompas wijst het noorden aan, maar ontkent daarmee niet het bestaan van west, oost en zuid. De keuze voor de meest van toepassing zijnde rol betekent dus niet dat op onderdelen van de opgave andere rollen uitgesloten zijn. Communiceer naast de 'hoofdrol' ook de 'subrollen' zo snel mogelijk naar partijen (rol, waarom, wanneer, hoe lang).

■ Deze rol-keuze geeft richting aan de rol én de benodigde participatie.

Kwadrant	Beknpte toelichting op de rol
■ RECHTMATIG	Legitimiteit, heldere procedures
■ PRESTEREND	Meetbare doelen en processen
■ SAMENWERKEND	Netwerken, creëren met partijen
■ RESPONSIEF	Meedoen met initiatief uit maatschappij

Kwadrant	Bijpassende benaderingswijze participatie
■ RECHTMATIG	Formele procedures
■ PRESTEREND	Formele procedures / managing by walking around / strategisch omgevingsmanagement
■ SAMENWERKEND	Netwerkend Werken / Mutual Gains Approach / Strategisch Omgevings Management
■ RESPONSIEF	Instrument keuze pzh-inzet bij initiatief andere partij

Kwadranten suggereren harde begrenzingen tussen rollen en daarmee impliciet tussen werkwijzen en kenmerken van participatie. In werkelijkheid lopen kenmerken meer geleidelijk in elkaar over. De curve met daarin de kwadranten geplaatst, laat dat beter zien. Provinciale opgaven zijn divers van aard en bevinden zich meestal ergens tussen de uitersten van de curve.

■ Kies de plaats van de opgave op de curve en bepaal daarmee een genuanceerder beeld van de rol en samenwerking. Bijvoorbeeld samenwerken maar tegen raadplegen aan of samenwerken dat lijkt op co-creëren of puur alleen informeren enz.

180702059

Bijlage 2: Casus beschrijvingen in het kort

Casus Convenant Klimaat adaptief bouwen

De opgave Klimaatadaptatie is gericht op het kunnen omgaan met de effecten van klimaatverandering. Specifieke uitdagingen daarbij zijn extreme neerslag, langdurige droogte, hittestress, voldoende biodiversiteit en bodemdaling. In de komende jaren gaan we tegelijkertijd een enorme hoeveelheid woningen bouwen. Dat roept de vraag op in hoeverre we deze woningen ook Klimaatadaptief bouwen: op zo'n manier bouwen dat onze gebouwde omgeving toekomstbestendig is en de klimaatverandering en de gevolgen daarvan goed kan opvangen.

Tegen deze achtergrond heeft de provincie Zuid-Holland het initiatief genomen om met publieke en private partijen in de bouwsector te bekijken of er een impuls gegeven kan worden aan Klimaatadaptief bouwen. Dat heeft geleid tot een proces met betrokkenheid van een flink aantal publieke en private partijen die met elkaar de ambitie delen om Klimaatadaptief bouwen in de praktijk te brengen en daarover een aantal afspraken met elkaar wilde maken. Deze afspraken zijn met elkaar bekrachtigd in een convenant tijdens de 'Verstedelijkingsconferentie' in Zuid-Holland op 4 oktober 2018. De afspraken zijn via een reeks van bijeenkomsten, workshops, een online vragenlijst en een 'sprintweek' in een co-creatief proces tot stand gekomen.

Inmiddels zijn ca. 40 partijen aangesloten. De belangrijkste zijn: alle Zuid-Hollandse waterschappen (zij opereren in gezamenlijkheid), gemeenten van de Verstedelijkingsalliantie (zoals Rotterdam, Den Haag, Dordrecht, Leiden en Delft), grote bouwers (Heijmans, Bouwfonds Property Development), ontwikkelaars (AM), brancheorganisaties (Bouwend Nederland, branche organisatie van installateurs), architecten en stedenbouwkundige bureaus (als Bosch en Slabbers, Witteveen en Bos).

Direct na de bekrachtiging zijn werkgroepen gemaakt, waarin mensen uit allerlei doelgroepen waren vertegenwoordigd. Deze werkgroepen zijn aan de slag gegaan met de uitwerking en uitvoering van de verschillende afspraken, conform de 7 stappen van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. (<https://ruimtelijkeadaptatie.nl/overheden/deltaplan-ra/>). Inmiddels zijn goede voorbeelden en producten via een website openbaar toegankelijk gemaakt.

Casus Zuid-Holland ontmoet!

De vraag die centraal stond in deze casus is hoe de provincie kan komen tot een breed gedragen uitwerking van het coalitieakkoord. Aanvankelijk was het idee om in de vorm van een collegetoer langs alle gemeenten te gaan. In de GS-vergadering van 8 oktober 2019 is besloten tot twee maatschappelijke bijeenkomsten met interactieve workshops en een themamarkt, gestructureerd naar de hoofdstukken in het coalitieakkoord. Het doel van de bijeenkomsten was om met alle betrokkenen in Zuid-Holland de ambities in het coalitieakkoord verder aan te scherpen voor de komende jaren. Deze bijeenkomsten vonden plaats op 5 en 12 november. In een tijdsbestek van 5 weken is heel Zuid-Holland Ontmoet! opgezet, waardoor het lastig was om participatie een plek te geven in de besluitvorming.

In november 2019 konden betrokkenen in Zuid-Holland onder het motto van 'Jij mag het zeggen!' suggesties en adviezen geven op het Coalitieakkoord. Zuid-Hollanders konden via mail, sociale media, telefoon en tijdens de twee 'Zuid-Holland Ontmoet!' bijeenkomsten hun inbreng geven om Zuid-Holland elke dag beter te maken. Bijna 300 betrokkenen hebben ongeveer 600 suggesties en adviezen gedaan. Begin november zijn de suggesties en adviezen gedeeld via een e-magazine met zowel de betrokkenen die aanwezig waren op de bijeenkomsten als de betrokkenen die niet zijn ingegaan op de uitnodiging of niet aanwezig konden zijn (www.magazine-on-the-spot.nl/zuidhollandontmoet). Daarnaast is het e-magazine ook gedeeld via de sociale mediakanalen.

De suggesties van de deelnemers zijn begin december uitgezet in de organisatie via de afdelingssecretarissen. Per suggestie is onderzocht of en hoe de suggestie kan worden meegenomen in de plannen voor komende jaren. Er is ook gekeken hoe de suggesties mee kunnen worden genomen bij het opstellen van de begrotingsteksten.

De reacties op de ingebrachte suggesties zijn gebundeld in een document en begin februari 2020 teruggekoppeld aan de betrokkenen van Zuid-Holland Ontmoet.

Er is in november 2019 feedback gevraagd aan de deelnemers. Deelnemers gaven aan dat zij blij waren met het initiatief Zuid-Holland Ontmoet, maar tegelijkertijd ook hopen dat de dialoog wordt voortgezet in kleinere groepen en op specifieke onderwerpen.

Casus Gebiedsproces Broekpolder

Dit betreft een initiatief van tuinbouw-ondernemers, huiseigenaren, de gemeente Westland en de provincie Zuid-Holland om vanuit een toekomstdroom te werken aan de ontwikkeling van het gebied Broekpolder². De grondeigenaren zijn hierbij de drijvende kracht.

De PZH was al een tijdje aan het zoeken met verschillende instrumenten hoe ze als overheid de modernisering van de (Westlandse) glastuinbouw kan bevorderen / stimuleren. Er zijn veel subsidieregelingen geweest, maar die werkten telkens niet. De vraag rees: zouden we dit niet meer gebiedsgericht kunnen aanpakken in plaats van telkens via individuele bedrijven? Vervolgens is een adviesbureau ingeschakeld dat gesprekken heeft gevoerd met ondernemers, die wellicht als collectief in een gebied aan de slag wilden. Ze kwamen uit in de Broekpolder, waar al zo'n 8 ondernemers bezig waren met de overdracht van hun bedrijf naar de volgende generatie. Uiteindelijk waren er 30 ondernemers die met elkaar aan de slag wilden.

In 2018 is de gedachtevorming op gang gekomen. In 2019 is door middel van twee grotere droombijeenvakkomsten een droom gecreëerd met behulp van de groene cirkel aanpak. In februari 2020 is de coöperatie Broekpolder2040 opgericht. Dit is een vereniging van ondernemers en huiseigenaren binnen de Broekpolder. De coöperatie werkt binnen het project Broekpolder2040 samen met de overheidspartijen om tot een nieuwe inrichting van de Broekpolder te komen. Nu, in 2020 ligt het accent op van droom naar concrete plannen. Dit gebeurt door middel van werkgroepen onder trekkerschap van een ondernemer of huiseigenaar. Dit jaar nog wordt een bestuurlijk convenant getekend, waarmee commitment wordt getoond om de uitvoeringsfase in te gaan.

De provincie kiest ervoor om mensen in het gebied het initiatief te geven. Samen met de ondernemers is ervoor gekozen om dit een bottom-up proces te laten zijn. De provincie stelt zich faciliterend en ondersteunend op.

---

² Broekpolder omvat ruim 600 hectare grond, waarvan 425 hectare glas, ruim 400 woningen, een fors deel van de Veilingroute, een natuur- en recreatiegebied van 40 hectare met daarin de recreatieplas Wollebrand. Er zijn 113 glastuinbouwbedrijven, die bloemen, groenten en potplanten telen. Van deze bedrijven zijn er relatief veel jonge ondernemers die in opvolgingstrajecten zitten. In waarde uitgedrukt heeft de polder een balanstotaal van ruim 550 miljoen euro. Er wordt een goede toekomst voor het gebied als duurzaam glastuinbouwgebied gezien. Daarnaast zijn er 400 gezinnen die in deze polder woonachtig zijn en ruim 2000 mensen die er dagelijks komen werken. Bovendien zorgt het natuur- en recreatiegebied iedere dag voor momenten van ontspanning voor veel Westlanders.

Bijlage 3: Scores en toelichtingen op de onderliggende stellingen

Opvallendheden	hoogste score	hoogste score	hoogste score	De opmerkingen waar niets bij vermeld staat voor de casus Convenant KAB en Broekpolder zijn gemaakt door externen, en die van ZH ontmoet betreffen die van internen.
	% (helemaal) MEE EENS	% (helemaal) MEE ONEENS	% NVT	
Principe				Opmerkingen
1 1. Ik merk bij de provincie een basishouding van samenwerken bij het voorbereiden en realiseren van de opgave / ambitie in mijn casus.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	89%	11%	0%	- helemaal mee eens: Agnes doet het geweldig! Echt een ambassadeur! Wel graag aandacht blijven houden voor integrale bestuurlijke betrokkenheid - mee eens: in die zin dat er een externe partij is ingeschakeld
Zuid-Holland Ontmoet!	63%	38%	0%	- helemaal mee eens: we hebben intensief en goed samengewerkt in dit traject - mee oneens: ik merk dat mensen het wel willen maar enorm lastig vinden om het daadwerkelijk vorm te geven, bijna op het niveau van smal talk - mee oneens: wel binnen mijn team, maar niet binnen de rest van de organisatie (die we wel nodig hadden)
Gebiedsproces Broekpolder	100%	0%	0%	- mee eens: hoewel het erg wisselt per persoon. De innovatieve aanpak past niet altijd 1 op 1 in een takenpakket, en sommigen vinden dat lastig mee om te gaan (intern).
2 2. De rol van de provincie in deze opgave is mij duidelijk.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	89%	11%	0%	- mee eens: opdrachtgever - mee eens: klimaatadaptief bouwen
Zuid-Holland Ontmoet!	88%	0%	13%	- helemaal mee eens: Stakeholders bevragen over het toen verse coalitieakkoord
Gebiedsproces Broekpolder	100%	0%	0%	
2 3. De provincie heeft toegevoegde waarde in deze casus.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	89%	0%	11%	- helemaal mee eens: Belangrijk dat de provincie hierbij betrokken is om goed te sturen op locaties en de kwaliteit daarvan. - mee eens: als opdrachtgever/financier, inhoudelijk niet zozeer - mee eens: zonder de provincie was initiatief niet tot stand gekomen (intern) - nvt: Lastig te beoordelen, aangezien het niet om een specifieke casus gaat en ik pas recent ben aangesloten. - nvt: rol van provincie is mij niet duidelijk, dus kan ik niet aangeven of de provincie een toegevoegde waarde heeft
Zuid-Holland Ontmoet!	88%	0%	13%	
Gebiedsproces Broekpolder	100%	0%	0%	
3 4. Er is / was voldoende ruimte voor (mijn) inbreng / initiatieven.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	96%	0%	4%	- helemaal mee eens: Het is een dynamisch dossier, we zijn hiermee nooit klaar, dus we zullen altijd met elkaar in gesprek moeten blijven. - mee eens: ben net gestart dus nog weinig in kunnen brengen, maar de ruimte is er zeker
Zuid-Holland Ontmoet!	88%	13%	0%	
Gebiedsproces Broekpolder	83%	17%	0%	- mee oneens: er is hiervoor voor mij nog geen mogelijkheid geweest
3 5. (Mijn) inbreng / initiatieven worden serieus genomen door de provincie.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	82%	0%	18%	- mee eens: Let op: provincie is één van de partners (intern) - nvt: de externe partij deed de uitvoering namens de provincie - nvt: Lastig te beoordelen, aangezien het niet om een specifieke casus gaat en ik pas recent ben aangesloten. - nvt: geen voorbeelden van
Zuid-Holland Ontmoet!	75%	0%	25%	- mee eens: Niet mee oneens of eens. Vraag is wat onder serieus wordt verstaan. De provincie luistert serieus, maar of het de inbreng van partijen/inwoners zo serieus neemt of het haar beleid wijzigt, daar heb ik onvoldoende zicht op. - nvt: (ik was hierin betrokken in de rol van 'de provincie'). Vanuit mijn perspectief hebben we er alles aan gedaan om inbreng serieus te nemen.
Gebiedsproces Broekpolder	83%	17%	0%	- mee oneens: er is hiervoor voor mij nog geen mogelijkheid geweest
4 6. Participatie is / was onderwerp van gesprek tijdens het opstellen van het plan van aanpak voor deze opgave.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	71%	0%	29%	- helemaal mee eens: was zelfs het vertrekpunt van de samenwerking (intern) - mee eens: het is waar de opzet om draait, samen met sector en partners opzetten (intern) - nvt: Ben niet bij de start betrokken geweest, de werkwijze is natuurlijk volop gericht op meedoen. - nvt: ik ben later bij het proces betrokken, dus hier kan ik geen antwoord op geven. In ieder geval geen onderwerp sinds ik aangehaakt ben. - nvt: ik nam in een later stadium deel aan het proces - nvt: Lastig te beoordelen, aangezien het niet om een specifieke casus gaat en ik pas recent ben aangesloten. - nvt: Niet in de overleggen waar ik bij zat, mogelijk wel in de stuurgroep?
Zuid-Holland Ontmoet!	100%	0%	0%	- helemaal mee eens: Het was puur een participatie event
Gebiedsproces Broekpolder	100%	0%	0%	
4 7. Ik ben betrokken (geweest) bij de vormgeving van de participatie.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	50%	21%	29%	- mee eens: wij zijn weliswaar later in het proces aangesloten - nvt: Zie 6: veel later aangesloten - nvt: ik ben later bij het proces betrokken, dus hier kan ik geen antwoord op geven. In ieder geval geen onderwerp sinds ik aangehaakt ben. - nvt: ik nam in een later stadium deel aan het proces
Zuid-Holland Ontmoet!	63%	25%	13%	
Gebiedsproces Broekpolder	83%	0%	17%	
4 8. Het gesprek tussen de provincie en andere partijen over de vormgeving van participatie is / was open en gelijkwaardig.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	68%	0%	32%	- mee eens: Maar het was wel zo dat provincie lang de trekker moest blijven anders was het niet gelukt (intern) - nvt: Er is door vertrek van een collega sprake geweest van overdracht van werkzaamheden. Ik ben niet vanaf het beginstadium betrokken geweest dus kan deze vraag niet goed beantwoorden. - nvt: geen idee
Zuid-Holland Ontmoet!	25%	38%	38%	- mee eens: Er waren verschillende workshops/deelsessies. Daar zaten dus ook verschillen in mbt de vraag - mee oneens: Project Zuid-Holland Ontmoet was eerder College Tour. Voor project CT is gemeenten gewaagd voor input hoe de kennismakingen eruit konden zien. Het tegenovergestelde van hun wensen is met ZHO gedaan. - nvt: We hebben niet echt met andere partijen gesproken over de vormgeving van de participatie
Gebiedsproces Broekpolder	83%	0%	17%	- helemaal mee eens: proces en participatie in gezamenlijkheid ontwerpen - nvt: ik was daarbij niet aanwezig

Principe	% (helemaal) MEE EENS	% (helemaal) MEE ONEENS	% NVT	Opmerkingen
4 9. Wij hebben gesproken over elkaars belangen, rollen, taken en verwachtingen.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	64%	7%	29%	- helemaal mee eens: Convenant gaat uit van verschillende rollen en bepaalt op basis daarvan handleiding etc (intern) - mee eens: Wij hebben een interne bijeenkomst klimaatadaptatie georganiseerd, waarbij er een toelichting is gegeven over het convenant door Astrid De Wit. Hier is de discussie gevoerd. - mee eens: Door mijn collega in 2018 bij de start van de convenant - nvt: ben later aangehaakt - nvt: ik nam in een later stadium deel aan het proces - nvt: Er is door vertrek van een collega sprake geweest van overdracht van werkzaamheden. Ik ben niet vanaf het begin stadium betrokken geweest dus kan deze vraag niet goed beantwoorden
Zuid-Holland Ontmoet!	38%	13%	50%	- mee eens: Er waren verschillende workshops/deelsessies. Daar zaten dus ook verschillen in mbt de vraag - nvt: Ik weet niet zeker wie met wie zou moeten hebben gesproken in deze vraag.
Gebiedsproces Broekpolder	67%	17%	17%	- helemaal mee eens: Is voortdurend onderwerp van gesprek (intern) - mee eens: toch zie je dat dit lopende het proces kan veranderen - nvt: ik was daarbij niet aanwezig
4 10. Wij hebben gesproken over wat er inhoudelijk en / of financieel wel en niet ter discussie staat.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	64%	14%	21%	- mee eens: duidelijke scope (intern) - mee oneens: Deze discussie hebben we nog niet met elkaar kunnen voeren, o.a. vanwege mijn tijdelijke afwezigheid. - nvt: niet in de fase waarin ik er bij zat - nvt: ik nam in een later stadium deel aan het proces - nvt: dit kan veroorzaakt zijn omdat ik pas later betrokken ben geraakt
Zuid-Holland Ontmoet!	63%	13%	25%	- mee eens: Er waren verschillende workshops/deelsessies. Daar zaten dus ook verschillen in mbt de vraag - mee oneens: Inwoners/gemeenten/partijen konden input geven op het coalitieakkoord. Het was onduidelijk in hoeverre GS bereid was aanpassingen te doen in dat akkoord. - nvt: Ik weet niet zeker wie met wie zou moeten hebben gesproken in deze vraag.
Gebiedsproces Broekpolder	50%	17%	33%	- mee eens: dat laat onverlet dat een gebiedsgericht bottom-up proces niet altijd vooraf zicht geeft - nvt: ik was daarbij niet aanwezig
4 11. Er is respect voor elkaars rollen, belangen en bevoegdheden.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	93%	4%	4%	- helemaal mee eens: Er is sprake van een open communicatie en begrip voor de positie waarin je verkeert. - mee eens: merk wel dat er bij de commerciële bedrijven een gunfactor meespeelt over wie meer inspraak heeft.
Zuid-Holland Ontmoet!	75%	13%	13%	- nvt: ik snap niet welke rollen van wie worden bedoeld.
Gebiedsproces Broekpolder	67%	17%	17%	- nvt: ga ik wel van uit
5 12. De communicatie vanuit de provincie over het proces, de informatiedeling en terugkoppeling is transparant en te begrijpen (geen jargon).				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	75%	18%	7%	- mee eens: er is wel jargon, maar begrijpelijk en noodzakelijk - mee oneens: bij het schrijven/maken van beleidsstukken haak ik af... - mee oneens: Het kost enige moeite om te begrijpen wat nu gevraagd wordt. Maar dat is ook omdat ik niet altijd erbij betrokken ben geweest. En ook omdat deze klus voor mij een kleine nevenactiviteit is. Dat laatste zorgt ervoor dat ik weinig tijd ervoor heb. - mee oneens: informatie was lastig te vinden via dropbox. Start was voor mij lastig veel onduidelijkheid over proces doel, en eigen inbreng - nvt: Daar moet ik misschien even niets over zeggen (intern) - nvt: ik krijg mijn informatie van Klimaatadaptief Bouwen
Zuid-Holland Ontmoet!	88%	0%	13%	- mee eens: Bij de bijeenkomsten van Zuid-Holland ontmoet waren er voor het grootste gedeelte partijen die meepraten in het jargon. De terugkoppeling is dan ook volledig wat de deelnemers hebben ingebracht. - Mee eens: dat is een serieuze poging toe gedaan en gezien de doelgroep van professionals is dat ook voldoende gelukt - mee eens: In de terugkoppeling waren we afhankelijk van de vakafdelingen, de inbreng vanuit hen was heel wisselend. Soms heel helder en goed te begrijpen, soms heel vaag en met veel vaktal. Daar hebben we nog fors op moeten sturen.
Gebiedsproces Broekpolder	50%	0%	50%	- nvt: Ben zelf belangrijk speler hierin, kan hier niet zelf over oordelen (intern) - nvt: moeilijk te beoordelen als ambtenaar :) - nvt: ik ga daar wel van uit
5 13. De provincie heeft besluitvormingsprocedures vooraf (op begrijpelijke wijze) inzichtelijk gemaakt.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	61%	11%	29%	- nvt: kan ik niet beoordelen - nvt: Besluitvorming was een gezamenlijk iets (intern) - nvt: geen idee
Zuid-Holland Ontmoet!	25%	0%	75%	- nvt: Dat is bij het coalitieprogramma als zodanig niet relevant vanuit de provincie. Is immers een politiek product waarvoor partijen verantwoording afleggen. - nvt: Er was niet sprake van een besluitvormingsprocedure
Gebiedsproces Broekpolder	50%	17%	33%	- nvt: Ben zelf belangrijk speler hierin, kan hier niet zelf over oordelen (intern)
5 14. De provincie heeft goede afspraken gemaakt over het omgaan met eventueel geheime informatie.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	29%	7%	64%	- helemaal mee oneens: Ben ik als latere instapper niet over geïnformeerd. - nvt: Hebben de partners samen gedaan! (intern) - nvt: Voor dit onderwerp is dit minder relevant. Er zijn voor zover ik dat weet geen afspraken hierover gedeeld. - nvt: geen zicht op - nvt: kan ik niet beoordelen
Zuid-Holland Ontmoet!	13%	0%	88%	- nvt: Er was geen sprake van geheime informatie
Gebiedsproces Broekpolder	33%	17%	50%	
5 15. De provincie heeft teruggekoppeld hoe (mijn) input de provinciale besluitvorming heeft beïnvloed.				
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	57%	11%	32%	- mee oneens: In de overleggen wordt aangegeven dat input meegenomen wordt, maar of dat echt de besluitvorming anders maakt is onduidelijk. - nvt: Ging niet om provinciale besluitvorming, maar gezamenlijke besluitvorming (intern) - nvt: geen idee
Zuid-Holland Ontmoet!	63%	13%	25%	- mee eens: maar nu merk ik dat er niet meer wordt teruggegrepen op de resultaten of de terugkoppeling. Wat is het lange termijn karakter van de Zuid-Holland Ontmoet bijeenkomsten? Wil GS daar nog een inhoudelijke stand van zaken van? Etc. - mee eens: de terugkoppeling van wat er gedaan wordt met de inbreng was een uitermate moeizaam traject. Daar zie je dat we nog niet echt zijn ingericht op participatie, zeker ambtelijk niet. - mee eens: dit hebben we gedaan in een mailing naar alle uitgenodigden. - nvt: Ik was als mediator verantwoordelijk voor de stellingen waarover werd gediscussieerd, maar had zelf geen/ beperkt input
Gebiedsproces Broekpolder	0%	50%	50%	- nvt: was niet expliciet noodzakelijk
TOTAAL	70%	9%	21%	
Convenant Klimaatadaptief Bouwen	72%	8%	20%	
Zuid-Holland Ontmoet!	63%	11%	26%	
Gebiedsproces Broekpolder	70%	11%	19%	